

נייר עמדה בנושא

מניעת אובדנות

מבוא

בישראל מתאבדים מדי שנה בין 400–500 בני-אדם, כאשר שיעור ניסיונות ההתאבדות גדול בהרבה.¹ בשנים האחרונות גובר השיח סביב הצורך להילחם בתופעה זו. בכלל זה, חתם שר הבריאות בשנת 2005 על "האמנה למניעת אובדנות", אשר במסגרתה התחיל בהפעלת תוכנית לאומית למניעת אובדנות. בתכנית שותפים משרד הבריאות, העוסק במחקר לאיתור גורמי סיכון, משטרת ישראל, המאתרת הודעות אובדניות באינטרנט ומחזיקה יחידה שתפקידה לנהל משא ומתן באירועי משבר, ומשרד החינוך המכשיר אנשי חינוך להיות "שומרי סף", לזיהוי סיכון לאובדנות בקרב תלמידים ולביצוע התערבות בזמן משבר.

מטרת נייר זה להציג את נושא האובדנות בראי המקורות היהודיים, וכן להציע דרכים שיסייעו להפחית את התופעה באופן משמעותי.

המבט היהודי

- השחתת צלם אלוהים:** על פי התורה האיסור להתאבד נמנה בין הציוויים הבסיסיים ביותר שניתנו לאדם בתור בן אנוש. כבר נח הצטווה: "וְאָדָם אֶת דַּמְכֶם לְנַפְשֵׁיכֶם אֲדַרְשׁ... כִּי בְצַלְם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם"². פסוקים אלו מדגישים כי האיסור שחל על האדם לקחת את נפשו מבוסס על ערך חיי האדם אשר נברא בצלם אלוהים.
- השוואה לרצח:** חומרת איסור זה באה לידי ביטוי בכך שההלכה היהודית משווה את מעשה ההתאבדות למעשה רצח. בעניין זה כתב הרמב"ם: "...ההורג את עצמו... שופך דמים הוא ועוון הריגה בידו, וחייב מיתה לשמים."³
- ביטול מנהגי האבלות:** כדי להדגיש את החומרה של מעשה מסוג זה, נפסקה ההלכה כי מנהגי קבורה ואבלות הנהוגים לכבוד נפטרים אינם נוהגים במי שאיבד עצמו לדעת. כך פסק הרב יוסף קארו להלכה: "המאבד עצמו לדעת, אין מתעסקים עמו לכל דבר, ואין מתאבלין עליו, ואין מספידין אותו, ולא קורעין ולא חולצין"⁴. קביעה זו מהווה ביטוי חריף ליחס החד משמעי של ההלכה היהודית לחומרת מעשה ההתאבדות.

הצעות להפחתת מעשי התאבדות

- אנו מציעים כמה צעדים להפחתת תופעת האובדנות:
- שימוש במקורות יהודיים:** שימוש במקורות יהודיים בדפי ההסברה המחולקים בבתי חולים, לשכות רווחה או בתוכניות הלימודים של משרד החינוך עשוי לחזק את המסר לגבי חומרת העניין.
 - סמנטיקה:** ישנה חשיבות רבה לכך שמערכי ההסברה יכנו את התופעה "הריגה עצמית" ולא ישתמשו בביטויים המרדדים את חומרת המעשה.
 - פעילות הסברתית בקרב אנשי תקשורת:** לעתים קרובות מעשה התאבדות זוכה לתשומת לב

תקשורתית רבה הכוללת אמפתיה ואפילו סימפטיה. וזאת, ללא מודעות מספקת לעובדה כי סיקור מעין זה עשוי לעודד אנשים אחרים המצויים בקבוצת סיכון לשים אף הם קץ לחייהם. מצב זה נוגד את ההלכה היהודית אשר הקפיד לעשות דה-לגיטימציה חד-משמעי למעשה ההתאבדות, הכוללת אפילו מניעת הספדים. לאור האמור, יש חשיבות רבה לפעילות הסברתית ולקביעת נורמות סיקור בתקנון האתיקה של העיתונות בנושא זה. יישום סעיף זה יכול להיעשות באמצעות קיום ימי הסברה בקרב אנשי תקשורת, המעלים את המודעות לסוגיה זו.⁵

¹ "התאבדויות בישראל לפי מגזר: יהודים וערבים", הכנסת מרכז המידע והמחקר, מרץ 2010, <http://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m02464.pdf>, עמ' 1-2.

² בראשית ט, ה.

³ רמב"ם, רוצח ושמירת הנפש ב, ב.

⁴ שולחן ערוך יורה דעה סימן שמה, א.

⁵ ימי הסברה בסגנון זה התקיימו גם בעבר כפי שמובא במסמך "התאבדות וניסיונות התאבדות בקרב בני נוער", הכנסת מרכז המידע והמחקר, נובמבר 2005 <http://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m01274.pdf> עמ' 8.